

Чи має враховуватись наявність вини при застосуванні ДФС фінансових санкцій?

Богдан Слободян, старший юрист ЮК EQUITY

Нормативні визначення Податкового кодексу України

Стаття 109.1. Податкового кодексу України,
податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Типові випадки податкового правопорушення за відсутності вини

- Порушення з вини оператора поштового зв'язку
- Порушення з вини банку
- Податкова консультація
- Відсутність реєстрації акцизної накладної
- Технічна помилка роботи електронного кабінету
- Обставини непереборної сили
- Вилучення первинних документів правоохоронними органами
- Інші випадки

Судова практика

Вина не є обов'язковим елементом складу фінансового правопорушення

Постанова Вищого адміністративного суду України від 6 вересня 2017 року у справі № 809/1695/14:

«Що законодавець у статті 109 Податкового кодексу України не встановлює вину як елемент податкового правопорушення. У рішенні суд, дослідивши зміст і форми вини (умисел і необережність) зауважив, що «встановлення саме умислу позивача на заниження митної вартості товару не є необхідним для донарахування податкових зобов'язань»

Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду від 815/2853/17 від 15 лютого 2018:

«Колегія суддів вважає, що такий мотив суду є неприйнятним, оскільки стаття 109 Податкового кодексу України не встановлює вину як елемент податкового правопорушення. Встановлення саме умислу позивача на заниження митної вартості товару не є необхідним для донарахування податкових зобов'язань»

Судова практика

Вина є обов'язковою підставою для застосування фінансових санкцій

В ухвалі Вищого адміністративного суду України від 14 березня 2017 року у справі № 820/6168/15 міститься висновок про відсутність ознак правопорушення, оскільки «ненадання первинних документів сталося не з вини позивача, а у зв'язку із їх вилученням правоохоронними органами».

В ухвалі Вищого адміністративного суду України від 29.03.2016 року у справі № 819/2879/14-а також вказано на відсутність підстав для застосування штрафних (фінансових) санкцій за неподання податкової звітності з податку на додану вартість.

Такий висновок Вищий адміністративний суд України обґрунтував тим, що в процесі досудового розслідування на підприємстві двічі були здійсненні обшуки та вилучені всі документи, в тому числі комп'ютерна техніка, а також печатки підприємства, робота підприємства була припинена, всі працівники були звільнені.

Вина є обов'язковою підставою для застосування фінансових санкцій

Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 09 жовтня 2018 у справі № 818/1073/17:

«ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

12. Відсутність вини платника податків, як необхідної складової податкового правопорушення, обумовлює протиправність застосування штрафних (фінансових) санкцій. В межах спірних правовідносин суди попередніх інстанцій встановили, що неналежне виконання вимог податкового законодавства стосовно своєчасної реєстрації позивачем податкових накладних відбулось не з вини останнього, що виключає протиправність діянь платника податку, та як наслідок, притягнення його до відповідальності».

Судова практика

Вина є обов'язковою підставою для застосування фінансових санкцій

Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 27 квітня 2018 р у справі № 820/4064/17:

«Суд вважає, що в межах спірних правовідносин наявність вини юридичної особи доводиться недбалістю посадових осіб Товариства, яка виразилась у відсутності контролю щодо збереження та дії особистих ключів посадових осіб позивача, що унеможливило своєчасне виконання обов'язку платника податків щодо реєстрації акцизних накладних. Жодних протиправних дій контролюючого органу у неприйнятті акцизних накладних судами попередніх інстанцій не встановлено. Доведеність складу податкового правопорушення тягне для платника податків встановлену законодавством відповідальність у вигляді штрафу, який правомірно застосований податковим органом спірним податковим повідомленням-рішенням».

Вина є обов'язковою підставою для застосування фінансових санкцій

Ухвала Вищого адміністративного суду України від 10 жовтня 2017 у справі №826/15800/16 (щодо невчасної реєстрації накладних без вини платника):

*«Згідно ч.2 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом. ... Передбачені статтею 120-1 Податкового кодексу України штрафи, за своєю тяжкістю та каральним характером, цілком відповідають санкціям, притаманним для застосування за кримінальні правопорушення, а відтак, наявні всі підстави для застосування ч.2 ст.6 Конвенції, яка, у свою чергу, **унеможливорює притягнення до відповідальності особи за відсутності вини**».*

Рішення Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 30 березня 2018 року у справі №812/292/18 (щодо Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»):

Перебування платників єдиного внеску на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводилася антитерористична операція, є підставою для зупинення застосування санкцій до таких платників податків.

Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 12 червня 2018 року в справі №805/2685/17-а:

«Суд погоджується з висновком суду першої інстанції про безпідставність застосування до позивача штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податкового зобов'язання з податку на прибуток, оскільки внаслідок обставин непереборної сили, що підтверджено належними документами, позивач був позбавлений такої можливості. Наявність формальних обставин спростовує протиправність діяння позивача в розумінні пункту 109.1 статті 109 Податкового кодексу України».

Позиції Європейського суду з прав людини

Рішення Європейського суду з прав людини від 22.01.2009 у справі «Булвес» АД проти Болгарії» (заява №3991/03)

Суд зазначив, що, враховуючи своєчасне й повне виконання компанією-заявником своїх обов'язків щодо декларування ПДВ, неможливість з її боку забезпечити дотримання постачальником його обов'язків щодо декларування ПДВ й той факт, що не було ніякого шахрайства стосовно системи оподаткування, про яке компанія-заявник знала чи могла знати, вона не повинна нести відповідальність за наслідки невиконання постачальником його обов'язків щодо своєчасного декларування ПДВ і, як наслідок, сплачувати ПДВ повторно разом з пенею.

Рішення Європейського суду з прав людини від 08.06.1976 справа «Енгель та інші проти Нідерландів»

У цьому рішенні ЄСПЛ встановив **критерії кримінального обвинувачення.**

«Критерії Енгеля*» – критерії класифікації обвинувачення як «кримінального» в розумінні Конвенції.

- класифікація обвинувачення згідно з національним законодавством;
- коло осіб, яких стосується обвинувачення (обмежене чи необмежене, як у випадку з кримінальними правопорушеннями);
- суть покарання (наявність каральної мети, тяжкість покарання).

*зазначені критерії набули значного застосування й поза межами кримінального обвинувачення.

Міжнародна практика

Стаття 106. Податкового кодексу Російської Федерації

Податкове правопорушення визначається як винне, протиправне (з порушенням законодавства про податки і збори) діяння (дія або бездіяльність) платника податків, податкового агента та інших осіб, за яке цим Кодексом встановлено відповідальність.

Стаття 269. Податкового кодексу Грузії

Відповідальність, встановлена цим розділом, не покладено на осіб, якщо податкове правопорушення викликано дією непереборної сили. Непереборною силою визнаються надзвичайні або особливі обставини, що перешкоджають виконанню зобов'язань, встановлених цим Кодексом, настання яких не залежить від волі особи, в тому числі: а) стихійні лиха (землетруси, повені, зсуви, лавини, пожежі та інші); б) обмеження зовнішньої торгівлі, оголошення надзвичайного / воєнного стану, а також інші рішення державних органів; в) масові заворушення, страйки.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!